

Kestävän kaupungin vipuvarret (VIPU) ja skaalauksen toimintamalli

31.12.2021

Demos Helsinki kumppaneineen

Kaisa Schmidt-Thomé

+358 40 0708178

kaisa.schmidt-thome@demoshelsinki.fi

Toimintamallin rakenne

1

Käsitteistö

2

Kriteerit

3

Menetelmät

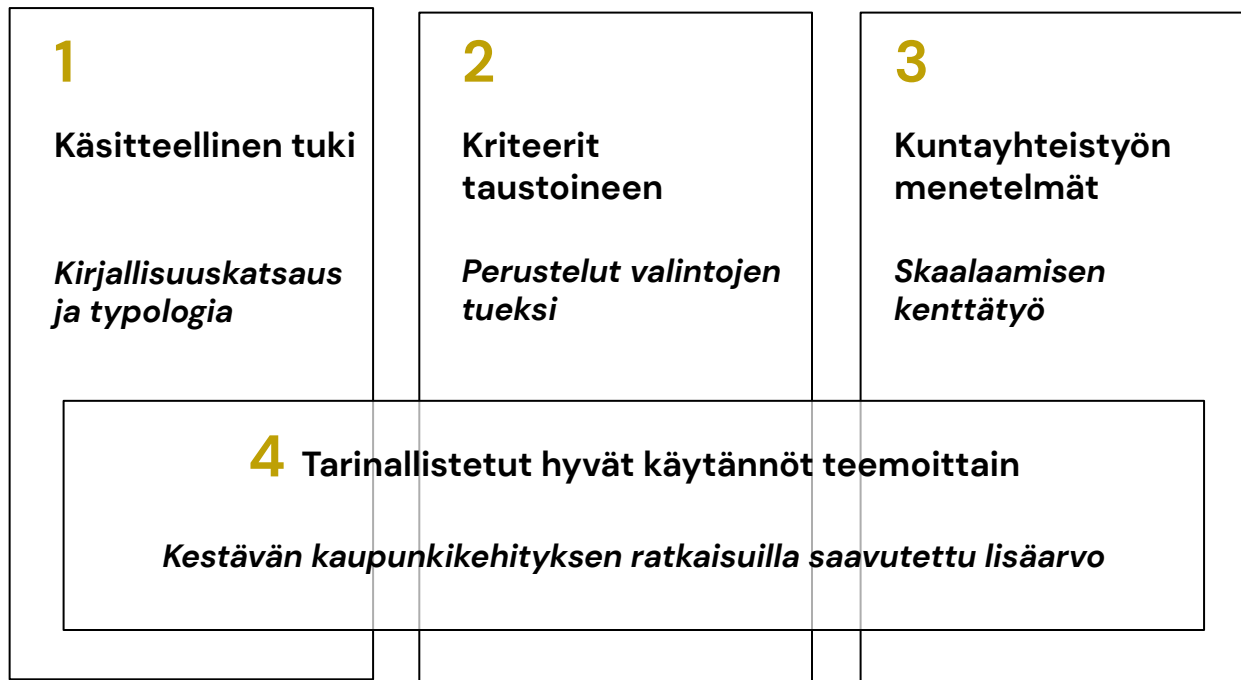
4

Skaalattavien käytäntöjen hyödyt

VIPU-hankkeen ydin oli laatia toimintamalli hyvien käytäntöjen skaalaamiseen. Sen tueksi laadittiin kestävän kaupunkikehityksen hyvien käytäntöjen tunnusmerkistö. Samalla kehitettiin skaalauksen työkaluja ja kokeiltiin niiden toimivuutta skaalattaessa hyviä käytäntöjä kaupunkeihin ja kuntiin.

Toimintamalli edesauttaa kaupunkikehityksen hyvien käytäntöjen kokoamista ja skaalaamista. Malli on rakennettu osana ympäristöministeriön koordinoimaa Kestävä kaupunki -ohjelmaa, joka edistää kaupunkien ja kuntien kestävää kehitystä sekä käytännön kehittämisen että kestävyysjohtamisen tasolla. Työn teki VIPU-hankkeen konsortio (Demos Helsinki, FCG Oy ja Tyrsky-Konsultointi) ohjausryhmän tuella.

Toimintamallin rakenne

Laatimamme toimintamalli on yleisluontoinen, jotta sitä voitaisiin hyödyntää muissakin kuin kestävän kaupunkikehityksen konteksteissa. Mallissa on neljä valintoja sisältävää kokonaisuutta, joista kunkin yhteydessä olisi voitu tehdä myös erilaisia menetelmä- ja sisällöltövalintoja: nostaa esiin erilaista taustoittavaa kirjallisuutta tai kokeilla erilaisia menetelmiä. Tarkoituksenamme on siis ollut laatia kehikko, joka toimii myös toisenlaisilla "varaosilla".

Kirjallisuuskatsaus ja skaalaamisen typologia

1

Käsitteistö

- Hyvät käytännöt lähtökohtana
- Skaalaamisen eri tavat
- Muita käsitteitä ymmärryksen tueksi

1 Vahvistaminen

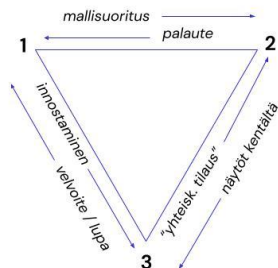
=> paikallinen lisäarvo

2 Levittäminen

=> toimivuus toisaalla

3 Valtavirtaistaminen

=> muutos rakenteiden kautta

Hyvien käytäntöjen skaalaamista koskevaan kirjallisuuteen ja keskeisiin käsitteisiin perehtyminen tukevat kehittämistyötä. Kun skaalaamisen reunaehdot tulevat tutuiksi, saadaan realistinen käsitys lähestymistavan hyödyistä, mutta myös sen rajoitteista.

Skaalaamisen "alalajien" typologia tarjoaa ryhtiä skaalauksesta käytävään keskusteluun ja auttaa erittelemään erilaisten käytäntöjen skaalautumisprosesseja yhdessä.

Kriteerit hyvien käytäntöjen tunnistamiseksi

2

Kriteerit

- Hyvien ja skaalattavissa olevien käytäntöjen kriteerit perusteluineen
- Jako minimivaatimuksina toimiviin kriteereihin vs. muihin

Kriteeristöä voi hyödyntää kokonaisuutena tai valita sieltä kuhunkin skaalausympäristöön sopivimmat kriteerit. Pisteytimme ehdotetut käytännöt niin, että korkeimmat maksimipisteet sai kahdesta minimivaatimuskriteeristä (vaikuttavuus 5 p. ja ulottuvuudet 3 p.), kun muista sai enintään korkeintaan 2 p.

Vaikuttavuus kestävän kehityksen kannalta

Kestävän kehityksen ulottuvuudet >1

Tarvelähtöisyys

Tuloksellisuus

Siirrettävyys

Toteutettavuus

Kustannustehokkuus

Inklusiivisuus

Skaalaamisen kenttätö kunnissa

3

Menetelmät

- Käytäntöjen "omistajien" paikantaminen
- Kiinnostavien temaattisten tapaamisten järjestäminen vertaisten kesken
- Uusien haastaminen ja sitouttaminen
- Uuden omaksumisen tuki

Toteutimme skaalaamisen tueksi temaattisten tapaamisten sarjan, jota voi soveltaa myös muissa skaalausympäristöissä. Tärkeintä on löytää kuhunkin ympäristöön sopiva tapaa järjestää hyvien käytäntöjen "omistajien" ja käytäntöjen omaksumisesta kiinnostuneiden välinen vuorovaikutus ja uuden omaksumisen tuki.

Vipuvoimaa kestävien käytäntöjen skaalaamiseen
Skaalauskahvit 13.–16.4. klo 8.30–10

Tule mukaan kuuntelemaan omaa suostikkasi tai aloittamaan päiväsi seurassamme neljänä päivänä peräkkäin – verkossa.

- Tarjolla on innostavia esimerkkejä kestävan kaupunkikehityksen hyvien käytäntöjen tallon esittelyä.
- Käymme keskustelua siitä, ovatko hyvät havaitut toimintatavat siirrettävissä paikkakunnalta toiselle, miten toimintatapoja voitaisiin soveltaa myös sinun paikkakunnalla?
- Tutustumme yhdessä, mikä näissä esittelyissä käytännössä on erityisen kiinnostava ja lupaava skaalautta ajatellen. Kutsomme uusia tulokkaita mukaan skaalauksen piiriin ja samalla sparraamaan toinen toisiaan.

Ilmoittautuminen aamuksiin tapaamiin [täällä](#)
Lähetämme ilmoittautuneille tapahtumalinkin sähköpostitse. Jos ilmoittautut useampaan aamuun, saat kukin oman, erillisen linkin.

Tiistaina 13.4. Lähluonnon saavutettavuus
Lähluonto on noussut viimeisen vuoden aikana entisen suurempaan rooliin ihmisten arjessa, vapaa-ajalla ja hyvinvoinnissa. Luonnon palveluita on kietoutunut tervetsevyydyt ja päädyt luontoon nähdään myös oikeutena. Miten päädyt lähluontoon voidaan helpottaa ja miten luonto tuodaan kaupunkiin?

Aamuvirkut laualle:

- Espoon rantaraitti – ranta kuuluu kaikille.
- Esittelijä **Leena Pettersen**, Violi Espoo
- Majan Pöytä – bussilla luontopöytä.
- Esittelijä **Jyri Saarela**, Kesä-Suomen Liikunta
- Hyvinvointi onnellisuus – työllisyystien puutarha.
- Esittelijä **Sari Kakkis**, Hyvinvointi kaupunki
- Jätös – kiertotoulu ja urbaani maatalous.
- Esittelijä **Anne Erik**, Jätös

Aamua juontaa Satu Lähentia, Demos Helsinki

Keskiviikkona 14.4. Osallisuus, liikunta ja kestävyys
Teemassa nostetaan esille käytäntöjä, joissa kestävä ratkaisu on kehitetty kansalaistyöryhmien aloitteesta tai kanssa, esimerkiksi liikuntapalkeja ja -palveluita, jotka vaikuttavat terveyteen ja hyvinvointiin sekä kestävyiden kaikkien ulottuvalle.

Aamuvirkut laualle:

- Monitavista yhteiskehitystä – design spiritit ja kaupunkivisiot
- Esittelijä **Inari Virkkala**, Uusi kaupunki – kollektiivi
- Hedenanien identiteettiä, Tampere
- Esittelijä **Mikko Kyroniemi**, Tampereen yliopisto
- Hilinearinen Honka – konjungi hilineariksi
- Esittelijä **Matti Lyytinen**, konjungi Honka
- BiletLab – kumpunkipäivästä uudeksi ammattikunnaksi
- Esittelijä **Anna Hämälä**, Hämäläinen kaupunki

Aamua juontaa Jari Päänen, FCG Oy

Torstaina 15.4. Kestävyyden digitalisaatio ja tiedolla johtaminen
Kestävyyden johtaminen ja seuranta edellyttää kykyä käsitellä ja viestiä suurta määrää tietoja. Digitalisaatio ja big data avulla voidaan onnistua seurata tuottoja, kuluja, päätöksiä ja käyttäytymistä entistä tehokkaammin. Tänä aamuna tutustutaan muutama saatavilla olevia sovelluksia ja työkaluja.

Aamuvirkut laualle:

- Ilmasto-ompeleiden seuranta – Helsingin ilmastovahti
- Esittelijä **Petteri Huuskari**, Helsingin kaupunki
- Helsingin kiertotalous
- Esittelijä **Leena Silbertstein**, Helsingin kaupunki
- Kokemäki henkilökohtaisesta hiihtopäivästä
- Esittelijä **Anne Huttunen**, Lähten kaupunki
- "Ympäristövoimien" kehitystyö jatkuu
- Esittelijä **Song-Maria Ignatius**, Kausal Oy

Aamua juontaa Jari Päänen, FCG Oy

Perjantaina 16.4. Kestävää rakentamista ja asuminen
Rakentamisella on suuri ympäristövaikutus ja rakentamisella keuhkien rooli arkielämässämme. Miten uudrakentamisessa voidaan nostaa tavoitetaso kestävyiden suhteen? Milla prosessilla ja kumpunkipäivästä laatuvaikutus saavutetaan? Miten erilaiset toimijat saadaan haastettua mukaan?

Aamuvirkut laualle:

- Puurakentamisen onnistumista Jyväskylässä, tapaus Kuokkala.
- Esittelijä **Laila Brenberg**, Jyväskylän kaupunki
- Kiertotalouden haaste rakentamisessa, tapaus Hedenanta
- Esittelijä **Reijo Vähämaa**, Hedenantien kehitys Oy
- Toteutuksen energiatilant – malli Tampereella
- Esittelijä **Silja Vuopponen**, Tampereen kaupunki
- Kehityksen kiertotalous – toimintatapa osana Helsingin toimintasuunnitelmaa
- Esittelijä **Rikka Karjalainen**, Helsingin kaupunki
- Binchostin kumpunkipäivä, Den Haag
- Esittelijä **Rikka Tuomela**, Den Haagin kaupunki

Aamua juontaa Kaisa Schmidt-Thomel, Demos Helsinki

Lisätietoja VIPU-hankkeesta ja hyvien käytäntöjen skaalaamisesta
Kestävän kaupungin vipuvarat -hankke (VIPU) kehittää skaalaamisen toimintamallia ja sparraa hyvien, mahdollisimman poikkeuksellisten kestävien kehityksen käytäntöjen äänittämistä paikallista kontekstista toiseen. VIPU-hanketta toteuttaa Demos Helsinki koordinoina ryhmittymä, johon kuuluvat myös FCG Oy ja Työsky-Konsultit. Hankkeen osana ympäristöministeriön koordinoima Kestävää kaupunkia -ohjelmaa, joka vahvistaa laaja-alaisesti kestävä kaupunkikehitystä yhdessä kaupunkien, kuntien ja muiden toimijoiden kanssa.

VIPU-hankkeesta antaa lisätietoja Demos Helsingin vanhempi asiantuntija Kaisa Schmidt-Thomel
Yhteystiedot: kaisa.schmidt-thomel@demoshelsinki.fi 040-0708 178

Mistä on kestävä kaupunki tehty? Toimivista käytännöistä, innokkailta kehittäjistä ja yhteistyöstä, jossa pisterään hyvä kiertäminen!
Miten kestävä kaupunki tehdään? Yksi tie on hyvien käytäntöjen skaalaaminen omassa kaupungissa tai paikkakunnalla toiselle.

DEMOS HELSINKI **FCG** **TYÖSKY consulting** **KESTÄVÄ KAUPUNKI**

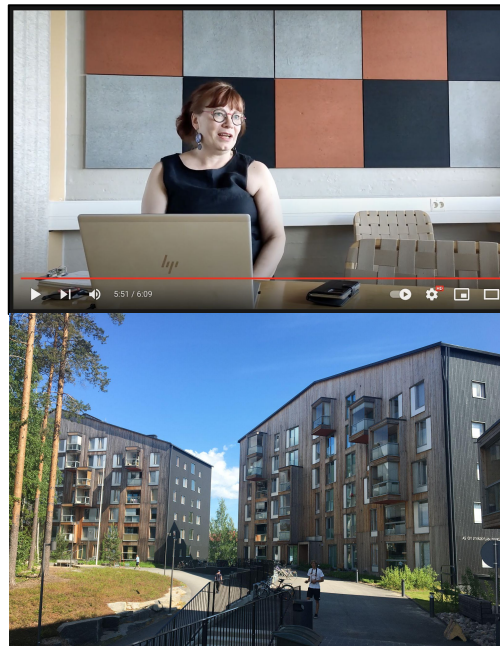
Skaalattavien käytäntöjen hyödyt

4

Hyödyt

- Hyvien käytäntöjen luojien ja kehittäjien esiintuominen ja voimaannuttaminen
- Käytäntöjen tuottamien hyötyjen sanoittaminen
- Yksittäisten tarinoiden “salkuttaminen”

Kokosimme käytäntöjen “omistajilta” tarinoita hyvien käytäntöjen kiinnostavaksi esillepanoksi ja lisäarvon / hyötyjen osoittamiseksi. Tarjolla on teemoittain ryhmiteltyjä kirjallisia esityksiä, uutiskirje, tapahtumatallenteita ja lyhyitä Youtube-videoita.

Toimintamalli + sparrauksen resursointi

Toimeksiannossamme ei erikseen pyydetty pohtimaan skaalaamistyön resursointia tässä toimintamallissa. Siksi työmme lähti siitä, että innostuminen, paikalliseen tarpeeseen vastaaminen ja kehittämistyöstä mahdollisesti saatavat hyödyt jo itsessään motivoivat skaalaamiseen.

Skaalaaminen voi vaatia erillisten resurssien osoittamista niin uuden käytännön omaksujalle kuin sparraavalle taholle. Vertaissparraus voi olla hyödyllistä puolin ja toisin, kunhan siihen on aikaa myös avainasemassa olevilta henkilöiltä.

1

Käsitteistö

2

Kriteerit

3

Menetelmät

4

Skaalattavien käytäntöjen hyödyt

5

Juuruttaminen

6

Seuranta

Juuruttamisen ja seurannan suunnittelun tuen tulisi olla skaalauksen toimintamallissa keskeisessä roolissa.

Kuntavinkki: Ryhdikäs käsitteistö tukee työtä

1

Käsitteistö

- Usein hyvien käytäntöjen omaksumisesta puhutaan turhan löysästi.
- Tarjoamme keskustelun tueksi kolme skaalauksen "alalajia" ja kuvauksen niiden välisestä dynamiikasta.

1 Vahvistaminen

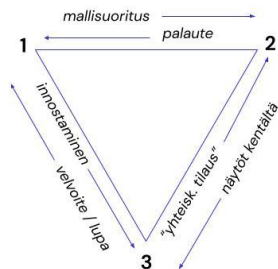
=> paikallinen lisäarvo

2 Levittäminen

=> toimivuus toisaalla

3 Valtavirtaistaminen

=> muutos rakenteiden kautta

- Voit lukea "Helpommin sanottu kuin tehty" -blogitekstimme skaalaamisen reunaehdoista ja keskeisestä sanastosta Kestävä kaupunki -ohjelman sivuilta.
- Voit jonkun tuntemasi esimerkin kautta tunnustella sanaston sopivuutta oman kuntasi kehittämistyöhön ja ryhtyä käyttämään sitä itse sopivissa yhteyksissä.

Kuntavinkki: Kriteerit toimivat laadunvarmistuksena

2

Kriteerit

- Maailmaan mahtuu paljon hyvien käytäntöjen kokoelmia ja tietopankkeja, mutta aina ei ole selvää, millä perusteilla niiden hyvyyttä on arvioitu.
- Uutuudenviehätys ei yksin riitä kriteeriksi hyviä käytäntöjä lanseerattaessa.

Kannattaa miettiä, mistä asioista ei tingitä:

- vaikuttavuus kestävän kehityksen ja sen eri ulottuvuuksien kannalta
- tuloksellisuus, siirrettävyys
- toteutettavuus, kustannustehokkuus
- tarvelähtöisyys, inklusiivisuus

- Kakku päältä kaunis? Ennen kuin lähdet kokeilemaan kiinnostavalta vaikuttavaa käytäntöä omassa kunnassasi, mieti sen skaalattavuutta ja vaikuttavuutta peilaamalla sitä kriteeristöömme.
- Voit käyttää kriteerejä myös hakiessasi perusteluja skaalausaikeillesi.

Kuntavinkki: Vertaistuki auttaa skaalauksessa

3

Menetelmät

- Kun olet ottamassa käyttöön toisten jo omaksumia käytäntöjä, kannattaa ottaa oppia niiltä, jotka ovat tienraivaajina toimineet.
- Muista, että käytännöt ovat ihmisten tekoa. Tuo toimijat ja heidän innostuksensa esiin!

Muista kuntaverkoston olemassaolo. Selvitä, mihin verkostoihin kuntasi kuuluu ja hae tukea jäsenmaksun vastineeksi. Vertaisia voi löytyä myös ammattikuntasi järjestöjen kautta..

- **Puhu innoittajiesi kanssa:** Ota yhteyttä hyvän käytännön alkuperäiseen "omistajaan"
- **Paikanna portinvartijat:** Hyvien käytäntöjen käyttöönotto edellyttää usein keskijohdon toimihenkilöiden tukea.
- **"Copy with pride!"** Loista sillä, että opit nopeasti ja osaat kotiuttaa kaikenlaiset hyödyt vähällä vaivalla.
- **Haasta muita mukaan:** Hyvän käytännön omaksuminen on helpompaa, jos mukana on sparraajia. Joukossa on voimaa!
- **Suostu koekaniiniksi:** Jos kuntasi toimii skaalattavan liiketoiminnan laboratoriona, voi se olla onnenpotku.

Kuntavinkki: Nosta tarinoilla hyödyt esiin

4

Hyödyt

- Hyvien käytäntöjen esiinmarssi on usein vahvasti resurssikysymys. On tärkeää löytää näyttöjä siitä, miten uuden käytännön kautta saadaan asioita eteenpäin.
- Hyvien käytäntöjen ääreen osataan hakeutua varsinkin, jos niillä on vahvoja äänenkannattajia ja tukiverkostoja.

VIPU-hankkeen materiaalipaketti sisältää teemoittain ryhmiteltyjä kirjallisia esityksiä, tapahtumatallenteita ja lyhyitä Youtube-videoita. Löydät niiden parista käytäntöjen "omistajien" tarinoita hyvien käytäntöjen kiinnostavaan esillepanoon ja lisäarvon / hyötyjen osoittamiseen.

- **Perustele uudistus hyötyjen kautta.** Varaudu osoittamaan ylemmän johdon suuntaan, miten esiinottamasi hyvä käytäntö tuottaisi hyötyä suhteessa nykykäytäntöihin. Mieti erityisesti taloudellisia hyötyjä ja pyri todentamaan ne.
- **Hyödynnä kiinnostavia tarinoita.** Innostuksen ilmapiiri tarttuu parhaiten, kun tekijät kertovat kehittämistyön vaiheista omin sanoin. Hyödynnä vetäviä materiaaleja ja laadi itse uusia.

Materiaaleja

Teemoittain kootut hyvät
käytännöt [täällä](#)

Blogiteksti skaalauksesta
[täällä](#)

Yhteenvetoraportti saatavilla
työryhmältä ja ohjausryhmän
puheenjohtajalta

Työryhmä

Demos Helsinki Oy

Kaisa Schmidt-Thomé

Satu Lähteenoja
Erkki Perälä
Kaija Laurila
Reetta Rossi
Veera Kivelä

FCG Oy

Jani Päivänen

Carlos Lamuela Orta
Mikko Rikala

Tyrsky-Konsultointi Oy

Oras Tynkkynen

Ohjausryhmä

Virve Hokkanen, YM, (ryhmän pj.)

Iina Heikkilä, YM
Olli Maijala, YM
Suvi Anttila, YM
Sanna Mari Huikuri, Tampereen kaupunki
Ari Alatossava, Iin kunta
Marja Innanen, Valtioneuvoston kanslia

Yhteydenotot: Kaisa Schmidt-Thomé +358 40 0708178 & kaisa.schmidt-thome@demoshelsinki.fi